

ANSELM GRÜN

*Het evangelie
spiritueel gelezen*

DEEL I MATTEÛS EN MARCUS

Het Evangelie spiritueel gelezen

DEEL 1 Matteüs en Marcus

Anselm Grün

© Anselm Grün
© 2020 Berne Media | abdij van berne
www.bernemedia.com

Oorspronkelijke titel: Anselm Grün, *Jesus – Lehrer des Heils –
Das Evangelium nach Matthäus / Jesus – Weg zur Freiheit –
Das Evangelium nach Markus* © 2002/2003 Kreuz Verlag, deel van
Verlag Herder GmbH, Freiburg im Breisgau
www.herder.de

Vertaling: Linda Jansen (www.creativitekst.nl)
Redactie: Madeleine Gimpel
Vormgeving omslag: Geert de Koning
Vormgeving binnenwerk: Peter Slager | Garage BNO
Ontwerp evangelistensymbolen omslag: Ankie Hinloopen

Tenzij anders vermeld zijn de citaten uit de Bijbel in dit boek over-
genomen uit de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV), Nederlands Bijbel-
genootschap, Haarlem 2004.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbe-
stand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige
andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
de uitgever.

ISBN 978 90 8972 344 4
E-BOOK 978 90 8972 362 8
NUR 703

Inhoud

Woord vooraf | 9

Jezus – leraar van het heil | 17
Het Evangelie volgens Matteüs

Inleiding | 19

De auteur | 19

Matteüs als leraar | 23

De ethische dimensie van het Matteüsevangelie | 27

Het Matteüsevangelie als boodschap voor ons in deze tijd | 31

Uitleg | 34

De voorgeschiedenis (1-2) | 34

De beproeving van Jezus (4:1-11) | 42

De Bergrede (5-7) | 45

De zedingsrede (10) | 60

De afgezanten van de Doper (11:1-9) | 67

Jezus' jubelkreet (11:25-30) | 71

De rede over het koninkrijk van de hemel (13) | 73

Jezus loopt over het water (14:22-33) | 79

De belijdenis van Petrus (16:13-28) | 82

Over de tempelbelasting (17:24-27) | 89

<i>De gang van zaken in de gemeente (18)</i>	92
<i>De gelijkenis van de werkers in de wijngaard (20:1-16)</i>	98
<i>De gelijkenis van het koninklijke bruiloftsmaal (22:1-14)</i>	102
<i>Woorden tegen de schriftgeleerden en farizeeën (23)</i>	107
<i>De gelijkenis van de tien meisjes (25:1-13)</i>	115
<i>De gelijkenis van de talenten (25:14-30)</i>	120
<i>Rede over het laatste oordeel (25:31-46)</i>	124
<i>Het lijdensverhaal (26-27)</i>	128
<i>Jezus' opstanding (28:1-15)</i>	139
<i>De opdracht van de opgestane HEER (28:16-20)</i>	142

Conclusie | 147

Literatuur | 150

Jezus – weg naar de vrijheid | 153

Het Evangelie volgens Marcus

Inleiding | 155

<i>De auteur</i>	160
<i>De theologie van het Marcusevangelie</i>	161
<i>De structuur van het Marcusevangelie als boodschap</i>	163
<i>Theologie van vertrouwen</i>	167
<i>Een drievoudige spanningsboog</i>	169

Uitleg | 171

<i>Het begin (1:1-15)</i>	171
<i>De genezing van de bezetene (1:21-28)</i>	178
<i>De genezing van de huidvraatpatiënt (1:40-45)</i>	182
<i>De genezing van de verlamde (2:1-12)</i>	185
<i>Twistgesprekken met de farizeeën (2:18-28)</i>	187

<i>De genezing van de man met de verschrompelde hand (3:1-6)</i>	191
<i>De scheiding van de geesten bij Jezus (3:20-35)</i>	194
<i>Jezus' gelijkenissen over het koninkrijk (4:1-34)</i>	198
<i>De storm op het meer (4:25-41 en 6:45-52)</i>	202
<i>De genezing van de bezetene uit Gerasa (5:1-20)</i>	207
<i>De genezingen van de dochter van Jairus en de bloedvloeiende vrouw (5:21-43)</i>	211
<i>De wonderbare spijziging van de vier- vijfduizend (8:1-10)</i>	215
<i>De heidense vrouw en haar dochter (7:24-30)</i>	218
<i>De genezing van een dove (7:31-37)</i>	220
<i>Genezing van een blinde bij Betsaïda (8:22-26)</i>	223
<i>De drie aankondigingen van het lijden (8:31-33; 9:30-32; 10:32-34)</i>	227
<i>De genezing van een bezeten jongen (9:14-29)</i>	233
<i>Over de betekenis van het huwelijk (2:10-12)</i>	236
<i>Over de betekenis van rijkdom (10:17-31)</i>	239
<i>Over heersen en dienen (10:35-45)</i>	243
<i>De genezing van de blinde Bartimeüs (10:46-52)</i>	247
<i>De intocht in Jeruzalem (11:1-25)</i>	250
<i>De gelijkenis van de slechte wijnbouwers (12:1-12)</i>	255
<i>De rede over de eindtijd (13)</i>	258
<i>Het lijdensverhaal (14-15)</i>	265
<i>Jezus' opstanding (16:1-8)</i>	281

Conclusie | 287

Literatuur | 293

Woord vooraf

Als ik een tekst uit een Evangelie wil uitleggen en in een preek wil verwerken, pak ik altijd het betreffende bijbelboek erbij. Ik heb mijn ziel en zaligheid in het uitleggen van de vier Evangelien gelegd en talloze bijbelcommentaren gelezen, zodat ik tijdens het schrijven op de hoogte ben van de ontwikkelingen in de actuele bijbelwetenschap. Maar ik wilde ook een taal vinden die de mens van nu verstaat. Ik heb mezelf voortdurend de vraag gesteld: hoe kan ik de Evangelieverhalen en alle inzichten die uit wetenschappelijk onderzoek zijn voortgekomen op zo'n manier beschrijven dat de mensen van nu erdoor geraakt worden en zich aangesproken voelen? Dat was voor mezelf al een spannende aangelegenheid waar ik veel van geleerd heb.

Deze opgave is overigens nog lang niet afgerond. Voor elke preek of persoonlijke bijbelstudie lees ik opnieuw de grondtekst door, en dan ontdek ik altijd weer aspecten die me nog niet eerder waren opgevallen. Elke bijbeluitleg is subjectief. Het is een dialoog tussen de lezer en de auteur van het tekstgedeelte. Ik kan niet volstaan met herhalen wat ik al eerder heb geschreven, maar moet steeds opnieuw dat gesprek aangaan. En dan ontdek ik dat de gedachten die ik in de dialoog met de exegetische commentaren heb uitgewerkt, toch weer veel aanknopingspunten opleveren om de tekst van de Bijbel met een frisse blik te benaderen.

Wat me bij het weergeven van de Evangelie-exegeses voor-

al fascineert, is de ontdekking dat elk van de vier evangelisten dezelfde boodschap van Jezus verkondigt, maar dat ze die allemaal vanuit een verschillend perspectief ontvouwen. Ieder van hen heeft een ander lezerspubliek voor ogen. Ook persoonlijk hebben ze allemaal een eigen positie in het geheel. Iedere evangelist heeft – toen al – niet alleen opgeschreven wat anderen hem overgeleverd hebben, maar heeft zich ook ingespannen om de gebeurtenissen rond Jezus en wat hij heeft gezegd, zo te formuleren dat zijn lezers door deze Jezus werden gegrepen en hem als de weg naar het leven hebben verstaan. Voor mij zijn alle vier de evangeliën even waardevol. Elke evangelist heeft zijn eigen boodschap voor zijn eigen lezers en lezeressen in gedachten gehad.

Matteüs

Matteüs schrijft voor joodse christenen. Hij ziet Jezus als de nieuwe Mozes, die Gods voorschriften op een nieuwe manier uitlegt. Matteüs moet echter niet uitsluitend tegen een joodse achtergrond geïnterpreteerd worden, maar tegen een wereldwijde horizon. Dat blijkt meteen al in het begin van zijn Evangelie, als hij vermeldt dat de wijzen uit het Oosten komen om Jezus te aanbidden. Ze illustreren dat Jezus de wijsheid van Oost en West, Noord en Zuid belichaamt.

Als antwoord op het achtvoudige pad van Boeddha heb ik de acht zaligsprekingen inmiddels uitgelegd als Jezus' achtvoudige weg naar een vervuld leven. Ik heb de wijsheid van deze woorden als nieuw ervaren. Het is wijsheid die ons vandaag concreet laat zien hoe we te midden van de verscheurdheid in deze wereld een vervuld leven kunnen hebben.

Het Matteüsevangelie besluit met de uitzending van de leerlingen. Ze moeten overal op aarde Jezus' boodschap verkondigen en alle mensen tot zijn leerlingen maken. De wereld moet via de christenen vol worden van de geest van Jezus, en daardoor een menselijker en vrediger oord worden.

Marcus

Marcus was de eerste evangelist. Hij heeft de weg van Jezus het eerst beschreven. Hij ziet ons christen-zijn ook als 'op de Weg zijn'. De weg van Jezus begint in Galilea, en met veel succes. Iedereen loopt achter hem aan. Hij geneest zieken en drijft demonen uit. Iedereen luistert gretig naar hem. Dan gaat hij met zijn leerlingen op pad en onderwijst hen. Dit tussengedeelte laat zien dat we Jezus' lessen steeds opnieuw nodig hebben. Want ook wij zijn blind, net als de leerlingen toen. We begrijpen Jezus nog steeds niet. Marcus is een liefhebber van de paradox. De leerlingen zien, maar ook weer niet. Ze horen, maar ook weer niet.

Het laatste gedeelte beschrijft het lijdensverhaal. Jezus gaat heel alleen zijn weg door het lijden, door de duisternis, door het domein van de boze machten, de vijandige sadduceëen en Romeinen, die hem ten slotte op gruwelijke wijze aan een kruis vermoorden. Maar dit ogenschijnlijk hopelooze einde is tevens het startsein voor zijn overwinning. Jezus' kreet aan het kruis is een gloriekreet over de macht van de duisternis. Het licht heeft voorgoed gezegevierd, liefde en vertrouwen hebben haat en angst voorgoed overwonnen.

Het lijdensverhaal vindt een luisterrijk einde in de blinke engel die de vrouwen bij het graf verkondigt dat de HEER is verrezen. Maar zelfs de engel met zijn glanzende gewaad weet de vrouwen niet volledig te overtuigen. Ze gaan er verschrikt vandoor. Het Evangelie volgens Marcus heeft een open einde. Hij wil voorkomen dat we Jezus' woorden en daden als het ware getroost meenemen naar huis. Ze moeten ons opschudden, zodat we juist op weg gaan en de weg van Jezus steeds als nieuw overdenken. Zo zal onze weg meer en meer de weg van Jezus worden.

Marcus schrijft voor christenen die uit de omgeving van Rome komen en daarom niet zo vertrouwd zijn met de joodse tradities. Hij richt zich met zijn boodschap dus ook tot ons,

die evenmin vertrouwd zijn met de joodse manier van denken.

Lucas

Lucas is de evangelist die het beste thuis is in de Griekse filosofie en literatuur. Als Griekse geschiedschrijver wil hij niets liever dan alles wat hij van Jezus gehoord en over hem heeft gelezen, in een systematisch verhaal gieten dat de Grieken kunnen begrijpen. Daarom schetst hij Jezus als de vervulling van het Griekse verlangen naar wijsheid.

Hij typeert Jezus als de ware rechtvaardige, naar wie de grote Griekse filosoof Plato vierhonderd jaar eerder al snakke. Jezus voldoet aan het beeld van de rechtvaardige mens, rechtvaardig en goed in zichzelf, die zich niet door vijanden van zijn rechtvaardigheid laat afbrengen. Bovendien is Jezus de bidende en mediterende mens, die de hunkering van de Griekse mystiek vervult. Lucas poneert hem in de verhalen over zijn kindertijd zelfs al als de tegenhanger van de vredeskeizer Augustus. Zijn uitspraken hebben altijd een politieke lading.

Maar Lucas schrijft zijn Evangelie ook voor de Griekse middenklasse, de grootgrondbezitters, de kooplieden en arbeiders. De houding tegenover de dingen van deze wereld, tegenover geld en rijkdom, tegenover aardse zaken, is voor hem uiterst zwaarwegend. Zorgvuldig met dingen omgaan en rijkdom delen met de armen ziet hij als het ultieme kenmerk van spiritualiteit. Lucas beschrijft Jezus als het *archegos tès zoès*, de gever van het leven en de leraar voor een vervuld leven. Hij stelt Jezus als een voorbeeld, dat we ons steeds dieper moeten inprenten, opdat zijn geest ook ons doen en denken doordrenkt. Dan zullen we net als Petrus en Johannes een verlamde kunnen genezen. We zullen net als Stefanus zelfs onze moordenaars kunnen vergeven, en net als Paulus vol vertrouwen en hoop ons lijden kunnen verdragen; geworteld en gegrond in waarachtige rechtvaardigheid.

Lucas is een meesterlijk verteller. Hij schildert de mooiste verhalen van het Nieuwe Testament, zoals die van de Emmaüsgangers en de gelijkenis van de verloren zoon. Volgens de traditie was hij schilder en arts. Hij weet ons zijn boodschap als het ware in beelden voor ogen te stellen. Bovendien schrijft hij zo dat zijn woorden een genezende uitwerking hebben. Zijn taal komt overeen met de taal van Jezus, over wie de Emmaüsgangers zeggen: 'Brandde ons hart niet toen hij onderweg met ons sprak en de Schriften voor ons ontsloot?' (Lucas 24:32) Zo vormen zijn woorden dragers van de liefde die van Jezus uitgaat. Het is zijn diepste verlangen ons in contact te brengen met de bron van liefde die al opwelt op de bodem van ons hart.

Johannes

Het Evangelie volgens Johannes staat van oudsher bekend als het bijzondere, mystieke Evangelie. Johannes spreekt een heel andere taal dan de andere evangelisten. Hij bedient zich van de taal van de gnosis. De gnosis was in zijn tijd een breed gedragen stroming binnen en buiten het christendom. De gnosis gaat over het verlangen naar mystieke beleving, het verlangen naar verlichting, over de hunkering dat de mens geheel en al door Gods geest en liefde gevuld en gevormd wordt. Gnostische kernwoorden die hij gebruikt zijn licht en leven, waarheid en weg.

Maar hij levert ook kritiek op de gnosis en wijst op de enige goede manier om haar te leven. Ten eerste draait de gnosis om de liefde, anders is ze leeg. Ten tweede koppelt Johannes de ware verlichting aan Jezus Christus. In hem is het licht der wereld verschenen. Jezus is de waarheid, de weg en het leven. Hij is de vervulling van alles wat de gnosis verlangt. Maar we moeten Jezus' woorden binnenlaten om de waarheid in hem te ontdekken.

Bij Johannes gaat het vooral om geloof. Geloven staat voor

hem gelijk aan zien, aan een mystiek schouwen. We moeten in het vlees het Woord van God zien, het Lam van God beschouwen als zijn liefde die de zonde wegdraagt, en in het kruis Gods heerlijkheid herkennen. Op deze wijze nodigt Johannes ons uit telkens weer Jezus te zien en zijn huis binnen te gaan, net als de leerlingen. Jezus nodigt ook ons uit: 'Kom en zie!' (Johannes 1:39)

Jezus doet zeven wonderen waarin Gods heerlijkheid oplicht, van de bruiloft te Kana via verschillende genezingswonderen tot de opwekking van Lazarus. In deze tekenen zien we wie Jezus is. In Jezus viert God het bruiloftsfeest met ons. Het water dat zijn smaak verloren had, wordt veranderd in liefdeswijn. We worden één met God. Zo krijgt ons leven een andere smaak.

Jezus illustreert deze zeven tekenen met de zeven 'Ik ben'-woorden. De laatste is: 'Ik ben de opstanding en het leven.' Deze 'Ik ben'-woorden laten zien wie Jezus is. Als we ons deze beelden toe-eigenen, komen we in aanraking met het oorspronkelijke beeld dat God zich heeft gemaakt van ieder van ons. We aanschouwen Jezus, maar in dat schouwen zien we ook ons eigen wezen, de waarheid over onszelf.

Johannes heeft lange redevoeringen van Jezus en een-op-een-gesprekken met joden overgeleverd. Het gaat in deze dialogen nooit alleen over de twijfels van de joden, maar ook over de onze. Wie is deze Jezus eigenlijk? Daarom moeten we ook het Johannesevangelie telkens opnieuw lezen en erover mediteren, zodat we het mysterie van Jezus steeds dieper leren kennen.

Net als de andere evangelisten doet ook Johannes verslag van Jezus' lijden. Hij vertelt drie opstandingsverhalen. Bij Johannes gaat Jezus als de soevereine koning door het lijden heen. Hij staat voor Pilatus, maar het lijkt alsof Pilatus voor hem staat. Pilatus lijkt de zwakkere, de heerser die bang is zijn macht te verliezen, terwijl Jezus verklaart: 'Mijn koning-

schap hoort niet bij deze wereld' (Johannes 18:36). Omdat het niet van deze wereld is, kan de wereld het hem ook niet betwisten. Jezus gaat de weg naar het kruis als een koning die wordt verhoogd. Het kruis is als het ware een koningstroom. Johannes schildert het kruis paradoxaal als het licht van Gods heerlijkheid. Aan het kruis licht definitief de liefde op, die sterker is dan de dood en sterker dan de haat van de mensen.

Deze overwinning van de liefde benadrukt Johannes ook in de drie opstandingsgeschiedenissen. Maria Magdalena ervaart dat het woord van liefde dat Jezus tot haar spreekt, de dood verslaat. Ze ontmoet de Verrezenen als degene die haar verlangen naar liefde vervult. Op de avond van de dag van de opstanding schenkt Jezus de leerlingen zijn geest van vergevende liefde. Een week later erkent Thomas dat de liefde sterker is dan de dood, als hij met zijn vinger de wonden in Jezus' handen en zijde betast. Johannes besluit het derde opstandingsverhaal met de dialoog tussen Jezus en Petrus. Jezus vraagt deze leerling driemaal of hij hem liefheeft. Als Petrus, tegen de achtergrond van zijn drievoudige verloochening, driemaal zijn liefde betuigt, wordt hij als herder aangesteld.

De leerlingen onderscheiden zich door hun liefde. Wanneer je Jezus onvoorwaardelijk liefhebt, net als Petrus, word je een ware getuige van zijn opstanding.¹

Nieuwe schatten

Iedereen die de Bijbel leest, zal steeds nieuwe schatten ontdekken. Ik zou niet durven beweren dat mijn gedachten over de teksten van de vier evangeliën met hun verschillende theologische gezichtspunten volledig zijn. Ze zijn bedoeld als impulsen om de wondere Evangeliewoorden zelf te lezen, erover te mediteren en Jezus erin te ontmoeten, die de weg naar het

---

¹ In deel twee van dit boek volgen de commentaren op de Evangelies van Lucas en Johannes.

leven is. Jezus is de leraar van het heil, de leraar van wijsheid, die ons de weg naar een vervuld leven wijst (Matteüs). Jezus is de weg naar vrijheid. Hij verlost ons van alle vertroebelende geesten die ons denken willen verduisteren (Marcus). Jezus is het beeld van de authentieke en rechtvaardige mens, een beeld dat wij in onszelf steeds verder mogen vormgeven (Lucas). En Jezus is de deur naar het leven. Kijk naar hem en het wordt duidelijk wat leven en wat liefde is (Johannes).

Ik hoop dat mijn gedachten de lezers zullen inspireren om hun eigen denkbeelden te vormen bij het nadenken over bijbelteksten. Mijn interpretaties zijn niet maatgevend. Ze zijn slechts een van vele mogelijke interpretaties. Laat ieder zijn of haar eigen sleutel ontdekken om de woorden van het Evangelie steeds weer als nieuw te verstaan. Je zult ontdekken dat je ze, afhankelijk van de situatie, telkens op nieuwe wijze zult interpreteren. De woorden komen in elke situatie anders binnen.

Zoals Marcus aanbeveelt, moeten we de evangeliën telkens opnieuw oppakken; om ze te lezen, erover te mediteren en Jezus zelf erin te ontmoeten. Hij is de bron van ons heil, de wegwijzer naar een vervuld leven, de deur naar de weg, de waarheid en het leven.

Anselm Grün

Jezus – leraar van het heil
Het Evangelie volgens Matteüs

Inleiding

Het Matteüsevangelie geldt als het Evangelie van de Kerk. In de begintijd van de Kerk was dit het meest geliefde Evangelie. Het werd in de eredienst het vaakst voorgelezen en uitgelegd. De vroege Kerk heeft goed begrepen dat zij, respectievelijk de waarachtige gemeente van Christus, voor Matteüs de plek is waar het werk van Jezus verdergaat. Alleen als de Kerk getrouw van Jezus vertelt, zijn boodschap juist verstaat en zijn instructies volgt, kan ze een getuigenis van Christus zijn voor deze wereld. Alleen dan is ze de Kerk waar Christus als de door God verhoogde kan werken in deze tijd en wereld.

De auteur

Het is niet met zekerheid te zeggen wie de schrijver van het Matteüsevangelie is. De meeste bijbelwetenschappers gaan ervan uit dat hij een goed onderlegde Jood van de tweede generatie christenen was. Zijn Grieks is uitstekend. Als joodse christen staat hij tegelijk open voor de heidenen, voor wie het Evangelie ook bedoeld is. De schrijver, die zich Matteüs noemt, heeft het Evangelie vermoedelijk tussen 80 en 90 na Christus op schrift gesteld in Antiochië, een stad waar de christenen met Joden, Grieken en andere bevolkingsgroepen samenleefden.

De auteur heeft het Evangelie opgesteld in een joods-hellenistisch milieu, waarin het joodse element overheerste. In geen van de evangeliën vinden we zo'n uitdrukkelijke behandeling van de joodse wet als bij Matteüs. Hij heeft Jezus veel explicieter dan de drie andere evangelisten in de joodse context geplaatst. Jezus is de authentieke en betrouwbare uitlegger van de wet. Tegelijkertijd wordt er in geen enkel ander Evangelie zulke scherpe kritiek op de joden geuit, met name op de schriftgeleerden en farizeeën.

Dat heeft vaak desastreus uitgewerkt in de uitlegggeschiedenis. Veel polemische Schriftplaatsen zijn misbruikt om een christelijk antisemitisme op te roepen. Maar dat is lijnrecht in tegenstelling met het hart van het Matteüsevangelie, want dat is één groot pleidooi om de continuïteit van het jodendom te waarborgen. De christelijke gemeente is de legitieme erfgenaam van de joodse synagoge. Jezus is een leraar, net als de joodse rabbi's, maar hij onderscheidt zich door een leer die tegemoetkomt aan de ware wil van God.

In Jezus heeft God de belofte aan Israël vervuld. Daarom staat hij niet tegenover, maar te midden van zijn volk. Hij legt Gods wil voor zijn volk zuiver uit en vervult met zijn daden de beloften die Israël in de loop van zijn geloofsgeschiedenis telkens weer zijn gedaan, al staat die geschiedenis bol van afvalligheid. Daarom heeft Matteüs zo veel teksten uit het Oude Testament aangehaald, meer dan welke andere evangelist ook. Het gaat hem er niet slechts om het geloof van zijn lezers te versterken, maar ziet het ook als zijn missie om deze Jezus Christus te duiden als de vervulling van de oudtestamentische beloften.

Matteüs leidt zijn citaten consequent in met de woorden: 'Zo ging in vervulling wat gezegd is ...' (Matteüs 4:14; zie ook 1:22; 2:15; 17:23; 8:17; 12:17; 13:35; 21:4; 27:9). In deze zogenoemde vervullingscitaten worden de theologie van de evangelist en zijn visie op Jezus zichtbaar: in Jezus schijnt

het licht van God voor hen die in duisternis leven (4:14). Jezus verwerkelijk het beeld dat Jesaja van de knecht Gods heeft geschetst. Als Jezus zieken geneest, vervult hij wat Jesaja over deze knecht heeft gesproken: 'Hij was het die onze ziekten wegnam en onze kwalen op zich heeft genomen' (Matteüs 8:17). Jezus gaat behoedzaam met de mensen om. Schreeuwen en schelden zul je hem niet horen doen. Het geknakte riet breekt hij niet af (12:20).

Jezus verkondigt in zijn leer dat hij zal 'bekendmaken wat sinds de grondvesting van de wereld verborgen was' (13:35). Hij opent onze ogen voor de werkelijkheid van de schepping, voor het mysterie van God dat in de schepping te zien is, maar waar de mensen hun ogen voor gesloten hebben. Jezus maakt ons wegwijs in het mysterie van God en dat van de mensen. Hij is de zachtmoedige vrededorst, die op geweldloze wijze Gods heerschappij vestigt (21:4 en verder).

Het vaak harde debat met de farizeeën en schriftgeleerden moet worden gezien in de historische context waarin het Matteüsevangelie is ontstaan. Alleen de farizeeën hebben de Joods-Romeinse Oorlog (66-70 na Christus) overleefd. De sadduceeën, zeloten en Essenen waren zo goed als verdwenen. De door de Romeinen overwonnen Joden probeerden zich in de synode van Jamnia te hergroeperen. Tijdens deze synode werden de joodse christenen officieel uit de synagoge verbannen. In het achttiendebed werd de volgende bede (twaalfde zegenspreuk) opgenomen:

En laat er voor de lasteraars geen hoop zijn, en mogen alle boosdoeners in een oogwenk vergaan en zij allen snel worden uitgesneden. En de heersers van de willekeur, – ruk die snel uit, breek ze, werp ze teneer en breng ze ten val, snel, in onze dagen. Gezegend Gij, HEER, die vijanden breekt en heersers van de willekeur ten val brengt.

Tegen deze achtergrond is het begrijpelijk dat Matteüs Jezus' kritiek op de farizeeën verscherpt en daarbij veel verder gaat dan Jezus zelf. Een groot deel van de bijtende kritiek op de farizeeën en schriftgeleerden is tijdgebonden en mag geen aanleiding voor ons zijn een eenzijdig negatief beeld van deze joodse geleerden te schetsen. De schriftgeleerden en farizeeën zijn voor Matteüs ook een beeld voor het gevaar dat er in de christelijke gemeente soortgelijke groepen leraren zullen ontstaan, die zich boven de wet stellen en die niet meer de boodschap van Jezus, maar hun eigen stokpaardjes verkondigen.

De exegeten vermoeden een hele school van christelijke leraren achter de schrijver van het Matteüsevangelie, die de oudtestamentische geschriften grondig bestudeerd hebben om de gang van zaken rond Jezus te kunnen duiden en begrijpen. Matteüs staat zeker niet alleen. Zijn geschrift is een weerslag van de theologie van de gemeente. Toch is hij een individuele auteur, die zijn Evangelie op kunstige wijze heeft opgebouwd en zorgvuldig heeft verwoord. Hij schrijft goed Grieks, maar verwijst keer op keer naar het Hebreeuwse gedachtegoed en de Hebreeuwse poëzie. Hij gebruikt karakteristieke stijlvormen zoals de antithese, het contrast, herhaling van bepaalde formuleringen, en besluit zijn vertellingen en verhandelingen graag met een kernachtige zin.

Matteüs schrijft het Evangelie voor een gemeente die al in het geloof onderlegd is. De kwestie is niet meer hoe de mensen leerlingen van Jezus worden, maar hoe ze hun leerling-zijn kunnen waarmaken; niet hoe ze tot het geloof komen, maar hoe ze uit het geloof leven. Anders dan in het Johannesevangelie zijn de alternatieven niet 'gelovig' of 'ongelovig', maar een zwak geloof of een sterk geloof. Hij wil met zijn Evangelie het geloof van zijn gemeente schragen.

Matteüs ziet leerling-zijn als de kern van het christen-zijn. Als hij vertelt over de leerlingen, zijn ze voor hem al een archetype, een oerbeeld van de christen. Net als Jezus' leerlingen lopen ook christenen het gevaar Jezus te verraden, hem verkeerd te begrijpen, een oneigenlijk beeld van hem te creëren of hun eigen ideeën in hem terug willen zien. Daarom schildert Matteüs voor zijn gemeente met name een beeld van Jezus als rechter, aan wie ze verantwoording moeten afleggen.

Dat vinden wij nu een bedreigend beeld. Veel bijbellezers worden bang als ze over het laatste oordeel lezen, waarin de goeden van de kwaden worden gescheiden. Maar Matteüs gebruikt dit beeld niet om zijn lezers angst aan te jagen, hij wil ze er alleen op wijzen dat hun handelwijze consequenties heeft. De basis van ons christelijk bestaan is dat God ons onvoorwaardelijk liefheeft. Maar het is wel de bedoeling dat deze liefdeservaring terug te zien is in een leven dat overeenstemt met Gods wil. Als we de woorden van Jezus en de wil van God geringschatten, beschadigen we onszelf.

Het onderwijs over het laatste oordeel is in feite een aansporing: neem het leven serieus! Het is eenmalig en dat wil je toch niet slapend doorbrengen? Word wakker en leef ten volle! Leef zodanig dat het in harmonie is met wat God wil en met wie jij in wezen bent!

Matteüs als leraar

Matteüs beschouwt zichzelf als een leraar die zijn gemeente dient door te reageren op vragen en problemen waar de leden in de praktijk tegenaan lopen. Matteüs toont zich een leraar in de vijf grote redevoeringen die hij Jezus in de mond legt. De evangelist is een systematicus. Hij rangschikt de vele woorden die hij uit het Marcusevangelie en de Spreuken-